

1.1.16 שירותי הרווחה לילדים ונוער – הכלה

נכון לשנת 2021, השתתפות שווה של ילדים עם מוגבלויות גופניות ושכליות בשירותים המוצעים על ידי לשכות הרווחה לילדים ונוער אינה עדיין בגדר המציאות, כפי הדבר מתבקש מתוקף אמנת האו"ם בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות.

- מתן שירותים להשתתפותם השווה של ילדים/בני נוער אלה נמצא כיום בסמכותה של המערכת האחראית למבוגרים (סיוע בהשתלבות לפי ספר החוקים הסוציאלי התשיעי).
- אי-שוויון קיים אף בתחומים שבהם לפי ספר החוקים הסוציאלי השמיני, האחריות (הגנה על ילדים) ושירותים (כמו עבודה עם נוער) חלים למעשה על כל הילדים.

החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער מ-2021 הניח את היסודות ההכרחיים להתפתחות לקראת הכלה מלאה בספר החוקים הסוציאלי השמיני, ובפרט לקבלת אחריות כוללת על כל הילדים, עם או בלי מוגבלויות, במסגרת שירותי הרווחה לילדים ונוער החל בשנת 2028.

1.1.16 שירותי הרווחה לילדים ונוער – הכלה

במרץ 2009, גרמניה אישרה את אמנת האו"ם בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות ובכך התחייבה לשמור על זכויות האדם הנזכרות בה, הנוגעות בעיקר למאבק באפלייתם של אנשים עם מוגבלויות. מאז, אמנת האו"ם הינה חלק מהחוק הגרמני וכל הגופים הציבוריים מחויבים ליישמה. בין היתר את העיקרון הנכונת מסעיף 7, ספיקה 1 באמנה - ילדים עם מוגבלויות, המחייב "לנקוט" בכל אמצעים הדרשים כדי להבטיח שילדים עם מוגבלויות יוכלו ליהנות מכל זכויות האדם וזכויות היסוד באופן שווה לילדים אחרים". בשנים החולפות, המאמצים שנקטו בנושא התמקדו בהשתתפות שווה בטיפול רפואי ובחינוך. האו"ם והמדינות הפדרליות אחראיות לתחום החינוך, הדרך בה מושמת השתתפותם השווה של ילדים ונוער עם מוגבלויות במערכת החינוך (= הכלה בחינוך) עשויה להיות שונה ממדינה למדינה. לסיכום ניתן לקבוע כי היישום נמצא עדיין בפיגור ניכר ביחס לציפיות.

ישנו משולש עיקרי ליישום שירותי רווחה מכלים לילדים ונוער: למחלת שתפקידם של שירותי הרווחה לילדים ונוער (סעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני) חל באופן אוניברסלי על כל הילדים ובני הנוער – קרי גם על ילדים ובני נוער עם מוגבלויות – לצעירים עם מוגבלויות גופנית או שכלית מודרים כיום במידה רבה מקבלת שירותי הרווחה. הרקע לכך הוא קו המפריד באופן שיטתי בין השירותים הניתנים על ידי המערכת להשתתפות אינדיבידואלית בחברה: ילדים ובני נוער זכאים לתמיכה משירותי הרווחה לילדים ונוער אך ורק אם הם סובלים או נמצאים בסיכון למוגבלות נפשית. אם הם סובלים או נמצאים בסיכון לליקוי גופני או שכלי, הם יהיו בתחום האחריות של מערכת הסיוע בהשתלבות על פי ספר החוקים הסוציאלי השמיני, התמכת גם כל המבוגרים עם מוגבלויות. חקיקת החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער ב-2021 הניחה את היסודות למיזוג שירותי הרווחה לילדים ונוער עם הסיוע בהשתלבות לכל הצעירים תחת קורת גג אחת של שירותי הרווחה לילדים ונוער והגדירה את השלבים ליישום במסגרת ספר החוקים הסוציאלי השמיני. בתור מועד אחרון ליישום החוק נקבע ה-1 בינואר 2028, אם כי הוא מונחה בחקיקה ופרסום של חוק פדרלי עד ה-1 בינואר 2027, לכל המאוחר, שיגדיר כללים ספציפיים לגבי קהל היעד הזכאי לקבלת שירותים, סוג והיקף השירותים, חלוקת העלויות והתהליך בעצמו.

נכון להיום, הפרדת האחריות בין שירותי הרווחה לילדים ונוער והסיוע בהשתלבות לצעירים עם מוגבלויות גופנית ושכלית גורמת לכך ששני הצדדים מרכזים שהעניין אינו בתחום סמכותם. גם אפליה היא עניין שבשגרה: למרות שילדים עם מוגבלויות גופנית או שכלית נתונים באופן עקרוני לסיכונים גדולים בהרבה לרווחתם, לעיתים קרובות המדינה מתעלמת מהם בכל הנוגע למילוי חובתה להגן עליהם (סעיף 8 בספר החוקים הסוציאלי השמיני). חובה זו חלה על המדינה ביחס לכל הילדים ובני הנוער באופן שווה. הסיבה לכך היא שלעיתים קרובות אנשי המקצוע בתחום לא עברו הכשרה מתאימה לזיהוי והתמודדות עם סיכון אפשרי לרווחת הילד. השירותים הסטנדרטיים המוצעים לכל הילדים ובני הנוער באופן שווה על ידי התשתית של שירותי הרווחה לילדים ונוער (כמו מעונות יום לילדים או תוכניות לעבודה עם נוער) עדיין אינם מתחשבים מספיק בהיבט הכללה. בעוד שמיזוג תחומי האחריות מתוכנן לשנת 2028, החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער מ-2021 נועד להביא את התחומים הללו להתחיל בהתפתחות לקראת הכלה כבר כיום (ראו שקופית 3.2.4).

לקריאה נוספת

- Deutsches Institut für Menschenrechte (DIMR) (2019). Wer Inklusion will, sucht Wege – Zehn Jahre UN-Behindertenrechtskonvention in Deutschland, Analyse der Monitoring-Stelle UN-Behindertenrechtskonvention; online: https://www.institut-fuer-menschenrechte.de/leadadmin/user_upload/Publikationen/ANALYSE/Wer_Inklusion_will_sucht_Wege_Zehn_Jahre_UN_BRK_in_Deutschland.pdf (last accessed: 31 May 2021).
- Schönecker, Lydia/Müller-Fehling, Norbert (2019). Gleiches Recht für alle! Vielfalt und Besonderheiten einer Inklusiven Kinder- und Jugendhilfe. In: von zur Gathen, Marion/Meyse, Thomas/Koch, Josef (eds.). Vorwärts, aber nicht vergessen! Entwicklungslinien und Perspektiven in der Kinder- und Jugendhilfe. Weinheim, p. 97-105.
- Schönecker, Lydia (2017). Inklusive Weiterentwicklung der Kinder- und Jugendhilfe – Von der Konstruktion zweier Hilfesysteme unter einem Dach und den dafür zu betrachtenden Zwischenräumen. Das Jugendamt (JAmt) 10, p. 470-475.